

Milan Rastislav Štefánik (1880–1919)

Metodický list úroveň B

I. Slovenský vlastenec s duší básníka

Otec Pavel Štefánik, slovenský evanjelický farár a vlastenec, vštěpoval svému synu Milanu Rastislavovi od dětství lásku ke slovenským knihám, zvláště ke slovenské poezii. Mladý Milan si už od svých studentských let vedl zápisník. Do něho si psal básně vlastenecké, zamilované, děkovné i oslavné.

Zdroj: Obraz od ak. malíře Václava Tomana (1918).

Dostupné na: <http://www.lamahe.sk/stefanik>. [15. 12. 2014].

- **Dokument 1: Studentská báseň M. R. Štefánika z roku 1896**

Starý tatko **Arpád**¹ pozri² sa na nás,
Uvidíš na tejto zemi, ver', špás!
Hej, haj, také věci uzrieš Ty,
Aké ešte neviděli **Karpaty**
Namyslel si ten **Tvoj nadutý národ**,
Že on má právo **druhému** kopať hrob.
Hej, haj, **šablu** do ruky teraz,
Ukažme jím, že už **přišel na psa mráz**.

Zdroj: Bartúšek, J. – Boháč, J. (ed.). *Zápisníky M. R. Štefánika*. Praha: Památník osvobození, 1935, s. 4.

- *Z nadpisu zjisti, kdy byla báseň napsaná a kolik bylo tehdy Štefánikovi let.*

¹ První uherský kníže

² Podívej se

Báseň Štefánik napsal v roce 1896, tj. ve svých šestnácti letech.

- *Vypiš zeměpisný údaj ze čtvrtého verše. S pomocí dějepisného atlasu zjisti, na jakém území se básnická historka odehrává.*

Karpaty jsou pohoří na rozhraní Rumunska, Maďarska a Slovenska (historické Uhry).

- *Jaké dva národy proti sobě vystupují? Který je ten „nadutý“ a který ten „druhý“?*

„Nadutý“ je podle básníka národ Maďarů, který tomu „druhému“, tj. Slovákům, brání v emancipaci.

- *Co znamená slovo „šablu“? Hledané slovo se podobá českému označení pro sečnou zbraň.*

Jedná se o šavli.

- *Vysvětli svými slovy rčení: „přišel na psa mráz.“*

Výrok znamená, že na každého jednou dojde, každého stihne „zaslúžená odplata“³.

- *Jak mají podle mladého Štefánika reagovat Slováci na maďarskou porobu?*

Slováci se mají podle básníka chopit zbraně a povstat proti svým utlačovatelům.

V říjnu roku 1898 přišel Štefánik do Prahy, aby zde studoval na vysokém technickém učení. Vstoupil do slovenského akademického kulturně-vzdělávacího spolku Detvan a podvkrát byl zvolen jeho předsedou (1901 a 1903). Spolek vyznával česko-slovenskou spolupráci a sympatizoval s profesorem T. G. Masarykem a jeho realistickou politikou postavenou na vědě – pravdě – morálce.

³ <http://slovník.azet.sk/pravopis/slovník-sj/?q=mr%C3%A1z>. (V odkaze ve druhém odstavci bodu jedna.) [15. 12. 2014].

- **Dokument 2: Štefánikova legitimace**

Zdroj: Polívka, V. *Pamiatke Štefánikovej*. Lučenec: vlastným nákladem, 1929, s. 97.

- *Z fotografie legitimace zjisti, jakého spolku byl Štefánik členem.*

Jedná se o legitimaci spolku Detvan.

- *Z kterého roku členská průkazka pochází? Kolik bylo v té době Štefánikovi let?*

Legitimace pochází z akademického roku 1902–03. V té době bylo Štefánikovi 22–23 let.

- *Dokážeš na fotografii dokumentu najít Štefánikův podpis? Jakou v té době zastával funkci a o jakém jeho postavení ve spolku to svědčí?*

Štefánikův podpis se na legitimaci nachází pod funkcí předsedy spolku. Znamená to, že byl ve spolku nejvyšší autoritou.

- **Dokument 3: Popis Štefánika podle jeho přítele Mikuláše Trnavského z doby členství v Detvanu**

Možem Vám ho opísať takto: malý, nepatrný, útlý, neštovicami znešvarený človečik. (...) Oči jasnomodré, ústa nepekné, ale keď ste se s ním pustili do reči, byl tak milý; tie „rybie“ oči hovorily, jeho tvár sa zmenila v samý šarm a zabudli ste na všetky jeho nedostatky „krásy“. (...) Milan hral

medzi nami [tj. ve spolku Detvan] hlavnú úlohu bez toho, že by si bol toto arogoval⁴. Bol pravý arbiter elegantiarum [posuzovateľ krásy a vkusu, pozn. autora]. Bol vždy jemný, zdvorilý a elegantný.

Zdroj: Bartůšek, J. Štefánik, kniha druhá: vzpomínky a jiné příspěvky. Praha: L. Mazáč, 1938, s. 83.

- **Dokument 4: Štefánik v roce 1905**

Zdroj: Polívka, V. Pamiatke Štefánikovej. Lučenec: vlastný náklad, 1929, s. 102.

- *Jakou měl podle Trnavského Štefánik postavu a tvář kolem roku 1903, kdy oba vstupovali v Praze do spolku Detvan? Porovnej popis s fotografií z roku 1905.*

Dvacátník Štefánik byl malého vzrůstu, hubený, tvář měl zjizvenou od neštovic. Fyzicky tedy nepřilíš atraktivní. Na fotografii zaujmou jeho bledé hluboké oči a plnovous, který si nechal narůst až v Paříži podle dobové módy.

- *Čím naopak mladý Milan dokázal upoutat pozornost?*

Dokázal však upoutat pozornost svými světlemodrými očima a především svým šarmem a zdvořilostí, kulturou projevu a vystupování.

- *Z čeho vyplývala jeho přirozená autorita a jaké měl vlastnosti?*

Díky svému rozvážnému jednání, taktu, zdvořilosti a spravedlnosti působil jako přirozená autorita a rozhodčí sporů.

⁴ přisvojoval

II. Namísto stavebního inženýra dobrodružství astronomie

Roku 1900 se Štefáník rozhodl opustit pražské technické učení. Zatoužil totiž po studiu astronomie na Filosofické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity⁵. Nebylo to pro něho lehké rozhodnutí; jeho otec stejně tak jako jeho profesor techniky jej od tohoto kroku odrazovali. Štefáník, duchem dobrodruh, si však šel za svým snem. Jako posluchač Filosofické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity se účastnil také přednášek T. G. Masaryka a J. Vrchlického, k nimž získal důvěrný vztah.

- **Dokument 5: Štefáníkova Žádost o stipendium a jeho životopis adresované České akademii císaře Fr. Josefa⁶**

Dovoluji si **ucházeti se o některé stipendium**, vypsané slavnou Akademií na rok 1906. Narodil jsem se na **Slovensku**, v Uhrách a tamtéž navštěvoval střední školy gymnaziální. Po zkoušce maturitní odebral jsem se do **Prahy** a byl zapsán jako řádný posluchač na České vysoké škole technické. Avšak technické vědy neodpovídaly mým tužbám, jež se od první mé mladosti nesly k **hvězdářství**. (...) proto přestoupil jsem na českou fakultu filosofickou a zde po 3 semestry věnoval se zcela odboru astronomickému. Pak odjel jsem do Zurichu a nechal se imatrikulovat na tamější universitě. Po půl roku opustil jsem Zurich, bych navštívil některé hvězdárny a knihovny v Itálii. Z **Itálie** dostal jsem se do **Ženevy**, (...) navštěvoval jsem hvězdárnu a v dílně astronoma Schaera cvičil se denně v broušení čoček. Po té navrátil jsem se do Prahy a r. **1904 dosáhnul hodnosti doktorské**. Brzo po promoci rozhodl jsem se pro Paříž a tam přízní osudu dostal jsem se na slavnou hvězdárnu Meudonskou. Zde slovuťný ředitel **Janssen** značně přispěl a přispívá k založení mé budoucnosti. Jeho přízní jsem vyslán spolu s astronomem Millochaum na **Mont Blanc za účelem vědeckým**; bral jsem účast na pozorování zatmění slunce ve **Španělsku** (...). Nyní obdržel jsem v Meudonu svou laboratoř astrofysikálnou (...) i konám spektroskopická studia. (...) V Paříži dne 24. 1. 1906.

Zdroj: Bartůšek, J. – Boháč, J. (ed.). *Zápisníky M. R. Štefáníka*. Praha: Památník osvobození, 1935, s. 54.

- **Štefáníkův dopis Akademii zároveň obsahuje jeho vlastní profesní životopis do roku 1906. Sestav na jeho základě životopis v bodech: vypiš důležité informace (studia, získání titulu, zahraniční cesty, vědecká bádání).**

- narozen na Slovensku r. 1880
- studia astronomie v Praze (1900–1904)
- zahraniční stáž (Švýcarsko, Itálie)
- 1904: doktor filosofie
- vědecká stáž v Paříži (od r. 1904)

⁵ Dnešní Karlovy univerzity

⁶ Ze Štefáníkova deníku se dozvídáme, že jeho žádost byla doručena do Prahy po termínu, tj. v době, kdy stipendia byla už rozdělena. (In: Bartůšek, J. – Boháč, J. (ed.). *Zápisníky M. R. Štefáníka*. Praha: Památník osvobození, 1935, s. 66.)

- vědecká pozorování (Mont Blanc, Španělsko)

- *Kdy a kde byl dopis napsán?*

Dopis je datován 24. 1. 1906 v Paříži.

- *O co Štefánik žádá Českou akademii?*

Požaduje stipendium, tj. finanční podporu.

III. Vědec, vynálezce a světoběžník ve službách Francie

a) vědec a světoběžník

Štefánik díky svým studiím astronomie a pozdějším vědeckým úkolům procestoval svět: studijní pobyt ve švýcarském Curychu (1902), stáž v Paříži (1904–05), španělská Valencie (1905), výstupy spojené s pozorováním na Mont Blanc (1905–1906), Turkestán (dnešní Uzbekistán) – pozorování zatmění Slunce (1907), Petrohrad (1907), Alžírsko – astronomická pozorování (1909), Polynésie: Tahiti – pozorování komety (1910), Vavau – zatmění Slunce (1911), Brazílie blízko Rio de Janeiro (1912), Ekvádor (Galapágy) – budování francouzské telegrafické sítě (1913).

- *Přiřaď správné místo ke konkrétnímu datu. Na mapě dokumentu 6 označ správně chronologicky oranžové bubliny čísla 1 až 10. Jako pomůcku ke kontrole použij zeměpisný atlas světa.*

1. 1902: Curych (Švýcarsko)	6. 1909: Alžírsko
2. 1904: Paříž	7. 1910: Tahiti
3. 1905: Valencie (Španělsko)	8. 1911: Vavau (Polynésie)
4. 1905–06: Mont Blanc	9. 1912: Brazílie
5. 1907: Turkestán, Petrohrad	10. 1913: Ekvádor

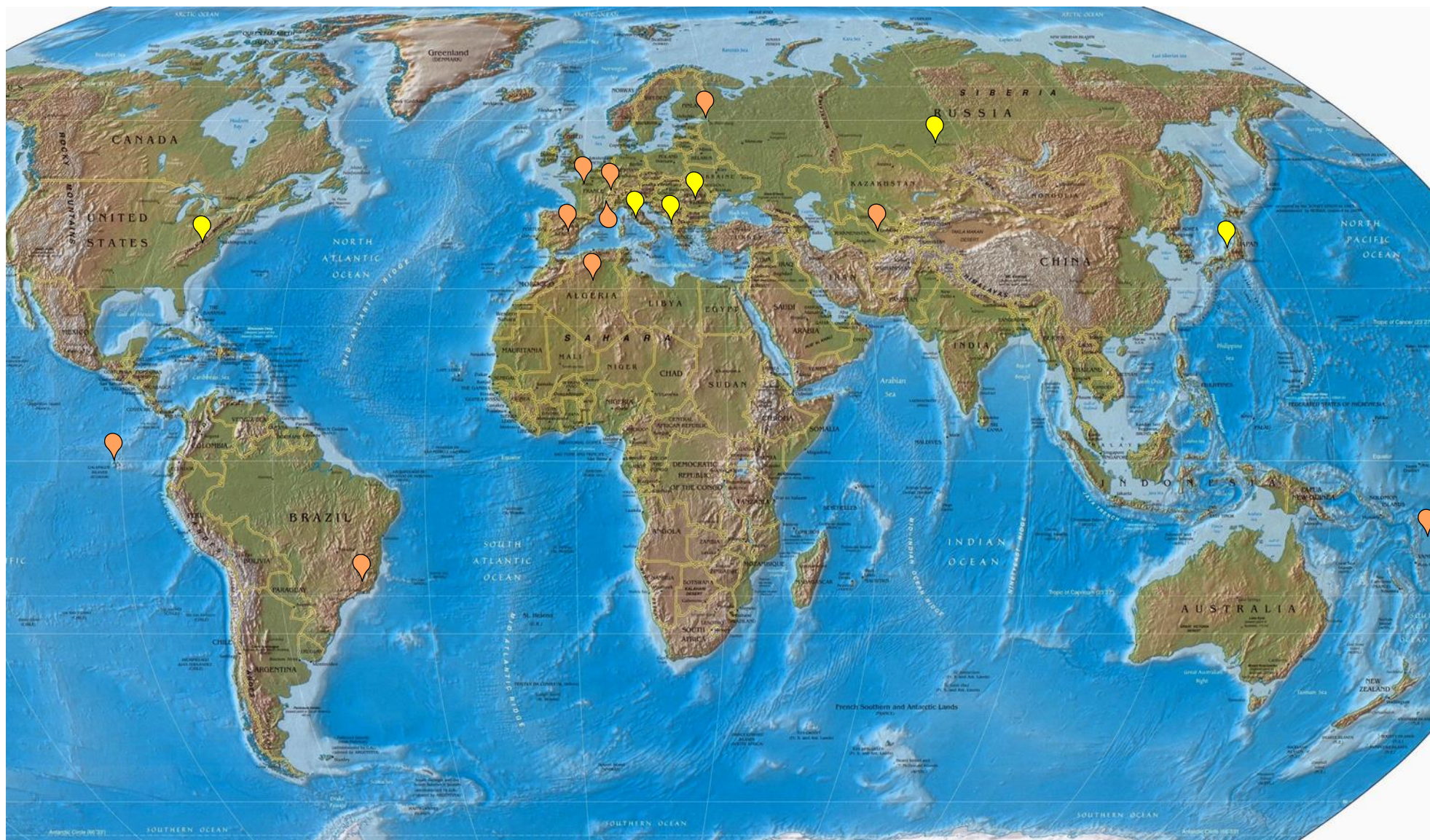
- *Na mapě světa spoj správně místa, kudy Štefánik postupně cestoval. Kolik různých kontinentů Štefánik navštívil?*

Pohyboval se na čtyřech kontinentech: Evropa, Amerika, Asie, Afrika (Polynésie se nachází v Tichém oceánu mezi Amerikou a Austrálií).

- *Proč můžeme říci, že byl Štefánik „světoběžníkem“?*

Z mapy můžeme vyčíst, že se Štefánik od roku 1902 prakticky nezastavil. Cestoval po Evropě i po celém světě.

- Dokument 6: Fyzická mapa světa (výběr)

Zdroj: www.mapaonline.cz. [15. 12. 2014].

b) vynálezce

V roce 1912 podnikl Štefánik druhou cestu na Tahiti (Francouzská Polynésie), kde chtěl vybudovat hvězdárnu a definitivně zakotvit. Francouzská vláda jej však vyslala (roku 1912 se stal Štefánik francouzským občanem) na vědecko-diplomatickou misi do Ekvádoru (1913). V srpnu 1914 byl jako francouzský občan mobilizován a stal se průkopníkem francouzské vojenské meteorologie.

- **Dokument 7: Velitel letky M. F. 54 kapitán Prat o Štefánikově meteorologii, léto 1915**

Generál Foch (...) přišel moji letku navštívit. Představil jsem mu poručíka Štefánika a ohlásil jsem, jaké **služby mi koná meteorologická stanice**, kterou u letky zřídil. Generál (...) prosil Štefánika, aby mu každý večer posílal svou meteorologickou zprávu (...). [Štefánikovy] předpovědi byly tak přesné, že se ho generál rozhodl **poslat do hlavního štábu, aby vrchnímu veliteli** [generálu Joffreovi] **navrhl** organizaci **meteorologické služby** na celé frontě.

Zdroj: John, M. *Milan Rastislav Štefánik. Život a smrt národního hrdiny*. Olomouc: Votobia, 2000, s. 33.

- *V čem byla letka kapitána Prata výjimečná? Jakou měla novou technickou vymoženost? Díky komu?*

Díky Štefánikově meteorologické stanici letka disponovala přesnou předpovědí počasí, mohla tudíž přesněji a efektivněji koordinovat své letecké operace s pěchotou na bojišti.

- *Kam byl Štefánik povolán generálem Fochem a za jakým účelem?*

Generál Foch si Štefánika vyžádal do generálního štábu, aby zde navrhl organizaci meteorologické služby na západní frontě.

- *Jaké vojenské služby se stal Štefánik zakladatelem?*

Štefánik byl průkopníkem letecké meteorologie ve Francii.

- *Zamysli se a vyjmenuj důvody, proč může být přesná předpověď počasí důležitá pro armádu. Jakou má souvislost meteorologická služba s leteckým operováním na bojišti?*

Vojenská letadla byla v době první světové války křehké konstrukce, neschopná provozu v náročných meteorologických podmínkách. Chtěl-li velitel naplánovat ofenzívu s podporou letectva, musel brát ohled na předpovědi počasí.

c) diplomat

V roce 1913 Štefánik odcestoval do Ekvádoru, kde měl z pověření francouzské vlády vybudovat telegrafní a meteorologickou stanici. Při své misi dokázal zvítězit nad německou konkurencí a úspěšně vzdorovat americkému vlivu v době, kdy se dokončoval panamský průplav ve střední Americe (projekt USA).

- **Dokument 8: Telegram francouzského velvyslance v Ekvádoru Francastela francouzské vládě, 12. 12. 1913**

Pan Štefánik byl právě pověřen ecuadorskou vládou, aby na její náklady (...) zřídil síť meteorologických stanic a síť stanic bezdrátové telegrafie na celém území Ecuadoru včetně ostrovů [viz např. Galapágy]. Dosáhl toho, že přednosty těchto dvou služeb budou Francouzi. Mohu jen uznat obratnost pana Štefánika, který dosáhl těchto úspěchů, aniž by vzbudil pozornost.

Zdroj: Bartůšek, J. – Boháč, J. (ed.). *Zápisníky M. R. Štefánika*. Praha: Památník osvobození, 1935, s. 289.

- *Jaké byly podle vyslance Francastela hlavní Štefánikovy úkoly v Ekvádoru? Štefánik prosazoval zájmy které země? Byla jeho činnost úspěšná?*

Štefánik měl působit jako odborník při budování meteorologických stanic a bezdrátové telegrafie. Podařilo se mu prosadit v této záležitosti francouzský monopol: správci obou dvou služeb se stali Francouzi.

IV. Generál Štefánik za Československo

a) „Lev“ pařížských salónů

*Když v červenci 1914 vypukla první světová válka, rozhodlo se několik českých poslanců a jejich příznivců, že se pokusí vybojovat česko-slovenskou samostatnost a vymanit se tak z područí Rakouska-Uherska. V lednu 1916 přicestoval T. G. Masaryk⁷ do Paříže a připojil se ke Štefánikovi a Eduardu Benešovi⁸. Byl to Štefánik, kdo díky svým kontaktům zprostředkoval schůzku Masaryka s francouzským premiérem A. Briandem. Díky Štefánikovi se Francouzi dozvěděli v pařížském deníku *Matin (Ráno)* o Masarykových myšlenkách za nezávislost Čechů a Slováků. V únoru 1916 byla v Paříži vyhlášena Československá národní rada (ČSNR), která se stala vrcholným orgánem čs. zahraničního odboje a později prozatímní vládou Československa.*

⁷ Masaryk byl vedoucí osobností česko-slovenského odboje v zahraničí.

⁸ E. Beneš byl druhým mužem čs. odboje a úzký spolupracovník T. G. Masaryka (viz dále).

- **Dokument 9: T. G. Masaryk u A. Brianda, předsedy francouzské vlády**

M. Masaryk a été reçu, le 3 février, par M. Briand, président du conseil et ministre des affaires étrangères. Il lui a exposé notre programme,

Pan Masaryk byl přijat 3. února panem Briandem, předsedou vlády a ministrem zahraničních věcí. Představil mu náš [tj. shodný s vydavatelem revue, proto „náš“] program.⁹

Zdroj: Echos et nouvelles. In: Denis, E. (ed.). *La Nation Tchèque*. 1. ročník. Vydáno 15. 2. 1916. 20/1916, s. 317.

- **Dokument 10: O interview s Masarykem pro pařížský deník**

*Une interview de M. Masaryk. — Le lendemain de la réception de M. Masaryk par M. Briand, le *Matin* a publié, dans son numéro du 4 février, un entretien d'un rédacteur du grand quotidien parisien avec celui qui « est l'âme de ce mouvement patriotique visant à rétablir un jour la souveraineté et l'indépendance des Pays Tchèques ».*

Rozhovor s Masarykem – Nazítří po přijetí Masaryka panem Briandem otiskl *Matin* ve svém čísle ze 4. února rozhovor mezi redaktorem známého pařížského deníku a tím, kdo je „duší vlasteneckého hnutí za samostatnost Zemí českých“.¹⁰

Zdroj: Une interview de M. Masaryk. In: Denis, E. (ed.). *La Nation Tchèque*. 1. ročník. Vydáno 15. 2. 1916. 20/1916, s. 318.

- *Kdy se uskutečnila schůzka Masaryka s A. Briandem?*

Masaryk byl přijat premiérem 3. 2. 1916.

- *Jakou měl Briand státnickou funkci?*

Byl francouzským premiérem.

- *Pro jaký typ novin poskytl Masaryk rozhovor? Proč myslíš, že tento čin pomohl československému odbojovému hnutí? Kdy k rozhovoru došlo?*

Hned nazítří po recepci u Brianda poskytl Masaryk rozhovor **rozšířenému a známému pařížskému deníku *Matin***. Pařížská veřejnost se jeho prostřednictvím mohla seznámit s myšlenkou o samostatném Československu.

- *Napiš svými slovy, co znamená věta: „duší vlasteneckého hnutí za samostatnost Zemí českých“. Jaká tedy byla Masarykova úloha?*

⁹ Autorský překlad

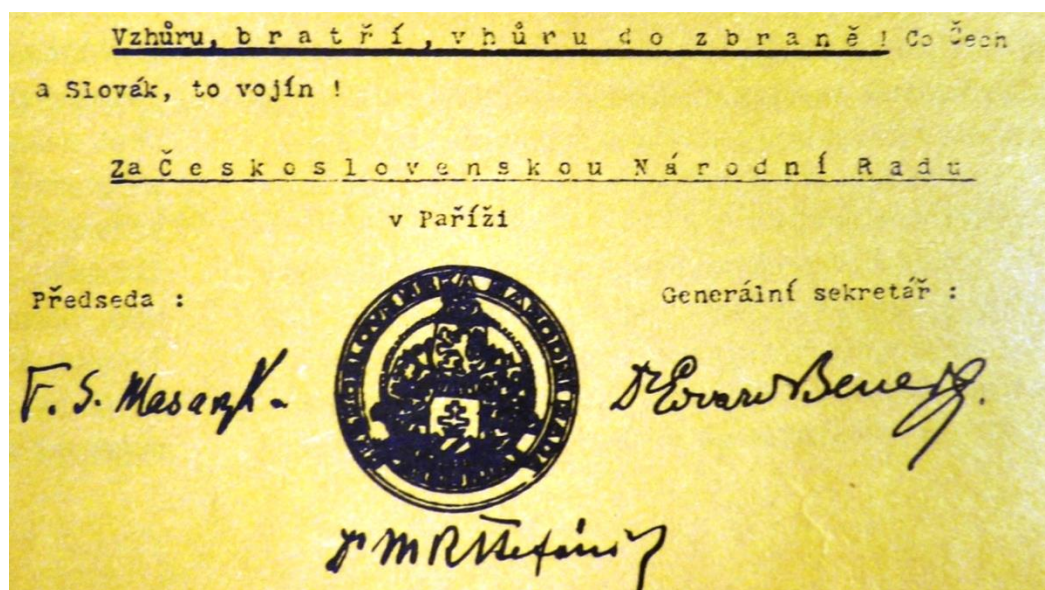
¹⁰ Autorský překlad

Tento pojem označuje čtyři historické země – Čechy, Moravu, Slezsko a Slovensko. Masaryk byl „mozkem“, vedoucím čs. odboje.

- **Dokument 11: Vyhlášení Československé národní rady (ČSNR) v roce 1916¹¹**

Le Conseil National Tchéco-slovaque. — Le Siège Central du Conseil National Tchéco-slovaque, qui dirige notre action politique dans les pays Alliés, se trouve à Paris, 18, Rue Bonaparte. La direction en est ainsi constituée: Président: M T. G. MASARYK, professeur de l'Université tchèque de Prague, président du groupe progressiste tchèque au Parlement de Vienne, lecteur à l'Université de Londres. — Vice-Président: M. Joseph DURICH, député du parti agrarien au Parlement de Vienne. — Secrétaire Général: M. Édouard BENEŠ, chargé de cours à l'Université tchèque de Prague.

Zdroj: Echos et nouvelles. In: Denis, E. (ed.). *La Nation Tchèque*. 2. ročník. Vydáno 1. 6. 1916, 3/1916, s. 46.

Zdroj: Juríček, J. M. R. Štefánik. *Životopisný náčrt*. 2. vydání. Bratislava: Mladé léta, 1990, s. 111.

- *Porovnej oba dokumenty. Vypiš všechna uvedená jména a doplň ke každé osobě funkci, kterou v ČSNR zastávala (pozn. „viceprezident“ znamená místopředseda).*

¹¹ Je zajímavé, že redaktor E. Denis ve své revue z let 1916–17 vůbec nezmiňuje M. R. Štefánika. Zdá se, že mezi nimi nikdy nedošlo ke spolupráci, nejspíše kvůli odlišné politické orientaci každého z nich (Denis – socialista, Štefánik – obklopoval se aristokraty).

1. T. G. Masaryk – předseda

3. M. R. Štefánik – místopředseda

2. Josef Dürich – místopředseda

4. E. Beneš – generální sekretář

- *Z francouzsky psaného dokumentu cituj adresu, kde měla rada sídlo. Na internetu vyhledej, jaké instituce se v současné době na této adrese nacházejí.*

ČSNR sídlila na 18 rue Bonaparte v Paříži. Dnes se zde nachází České centrum, konzulát, cestovní kancelář Czech tourism a Česká škola bez hranic.

- *V kterém roce byla ČSNR vyhlášena?*

ČSNR byla vyhlášena roku 1916.

b) „První“ mezi českými legionáři¹²

Poté, co díky Štefánikovi získala ČSNR podporu u francouzského premiéra a její činnost vešla ve známost v pařížském intelektuálním prostředí, odebral se Milan Rastislav v dubnu 1916 do Itálie, aby tam započal s utvářením československého vojska, tj. pozdějších legií. Postupně se podařilo zformovat československé legie bojující za samostatné Československo po boku těchto států Dohody: Rusko, Srbsko, Francie, Itálie. Lvi podíl na vzniku těchto legií měl právě generál Štefánik.

- **Dokument 12: Text letáků, které Štefánik coby pilot shazoval nad italsko-rakouskými zákopy**

Češi! Slované! Drazí bratři!

Hodina Vašeho osvobození se blíží (...). Vaši političtí zástupci utvořili ve Francii, Anglii a Rusku i v Americe velikou **organizaci**, která usilovně pracuje na osvobození našeho národa (...). Právě nyní pracuje se na vybudování veliké české armády (...). Hoši naši drazí, pomozte nám i Vy! (...) ve Vašich rukou je dnes budoucnost našeho národa. **Nebojujte! Vzdávejte se Itálii**, která dnes také stojí na straně naší a která bojuje stejně o osvobození Čechoslováků, jako pro ně pracujeme v cizině my. Tím dokážete, že milujete svůj národ a nenávidíte německé a maďarské vrahy našeho lidu. Čekáme, bratři, od Vás rozhodný čin a Vy jej provedete stejně tak, jak jej provedli statisíce našich bratří na frontě srbské a ruské.

V Paříži, v červnu 1916. Za Československý zahraniční výbor: Dr. E. Beneš, Dr. M. Štefánik

Zdroj: John, M. Milan Rastislav Štefánik. *Život a smrt národního hrdiny*. Olomouc: Votobia, 2000, s. 114.

¹² Pro podrobnější vhled do problematiky čs. legií viz:

<http://csbh.cz/sites/default/files/Csl%20legie%2019414%20-%201920%20historicky%20uvod.pdf>

- *Komu byly letáky shazované Štefánikem určeny? Kde se tito vojáci nacházeli?*

Letáky byly určeny pro Čechy a Slováky bojující na italsko-rakouské frontě.

- *Připomeň si, v jaké armádě kterého státu byli rodilí Češi a Slováci nuceni bojovat.*

Tito byli mobilizováni do c. k. rakousko-uherské armády.

- *O jaké události jsou čeští a slovenští vojáci informováni? Kterou organizaci má v textu Štefánik na mysli (viz předchozí dokument)? K jakému činu jsou vybízeni a jak mohou pomoci?*

Štefánik informuje o tom, že ČSNR pracuje na budování vlastní čs. armády. Vojáci jsou vyzýváni, aby přebíhali z rakouské strany fronty na italskou stranu a vzdávali se dohodovým vojskům Itálie.

- *Kdo je autorem textu a kdy a kde byl text vydán?*

Text podepsali Beneš se Štefánikem v červnu 1916 v Paříži.

V prvních měsících roku 1918 vznikla čs. armáda, která byla potvrzena smlouvou mezi ČSNR a francouzskou a italskou vládou. Především díky zásluze Štefánika bylo dohodnuto, že nově vzniklá armáda bude samostatný vojenský sbor podřízený přímo ČSNR.

- **Dokument 13: Dohoda s francouzskou (únor 1918) a italskou (duben 1918) vládou o zřízení samostatné Československé armády**

*Čechoslováci, organizovaní v **samostatnú armádu** a **uznávající po stránke vojenskej autoritu hlavného velenia francúzskeho**, budú pod vlastní zástavou **bojovat proti ústredným mocnostiam**¹³.*

Zdroj: Juríček, J. M. R. Štefánik. *Životopisný náčrt*. 2. vydání. Bratislava: Mladé léta, 1990, s. 129.

*Smlouva byla podepsána z **italské strany ministerským předsedou Orlandem**, za **ČSNR Štefánikem** (...). Královská italská vláda uznává existenci **jednotného a samosprávného čs. vojska**, podřízeného v národním, politickém a právním ohledu autoritě **Národní rady zemí československých**.*

Zdroj: Bednařík, F. *V boj! Kronika čs. legie v Itálii 1915–1918*. Praha: Památník odboje, 1927, s. 532.

- *Kdo reprezentoval ČSNR při podpisu smlouvy v Itálii?*

Byl to M. R. Štefánik.

¹³ *Ústřední mocnosti* označují vojenské uskupení v čele s Německem a Rakouskem-Uherskem.

- *Komu bylo čs. vojsko podřízeno?*

Jednalo se o samostatnou čs. armádu podřízenou ČSNR.

- *Jakou nejvyšší vojenskou autoritu uznávala čs. armáda? Proti komu měla bojovat?*

Nejvyšší vojenskou autoritou bylo velení Dohody. Společný boj se vedl proti „ústředním mocnostem“ (Centrální mocnostem, tj. Německu a Rakousku-Uhersku a jejich spojencům).

- *Pomocí dějepisného atlasu zjisti, které státy bojovaly v táboře Ústředních mocností a které proti nim. Pod jakým označení tito vystupovali?*

V první světové válce se střetly dva bloky: Dohoda (Francie, Anglie, Rusko, Itálie a USA) x Centrální mocnosti (Německo, R-U, Turecko, Bulharsko).

V rámci své vojenské mise procestoval Štefánik řadu evropských i světových zemí. K jeho posledním válečným úkolům patřila návštěva čs. legií na Sibiři. Podařilo se mu na místě obnovit autoritu ČSNR, když se vypořádal s bolševickými rozvraceči. Bojovou morálku ve všem opuštěném vojsku však již nedokázal znovu vzbudit. Štefánikovi vdčíme za to, že se Spojenci konečně rozhodli v zimě 1919 čs. vojsko ze Sibiře evakuovat přes Vladivostok, Tokio a USA až do Československa.

- *Na základě medailonu osobnosti zjisti, které země Štefánik navštívil v rámci svých vojenských misí za účelem mobilizování Čechů a Slováků. V dokumentu 6 naznač cestování našeho hrdiny tak, že správně spojíš na mapě žlutě vyznačená místa. Šipkou naznač směr cesty. Jako pomůcku použij zeměpisný atlas světa.*

1914–15: Francie

Zima 1917/18: Francie

Zima 1915: Srbsko

Jaro 1918: Itálie

prosinec 1916: Francie

Léto 1918: USA

Jaro 1916: Itálie

Léto 1918: Japonsko

Léto 1916: Rusko

Podzim 1918, zima 1918/1919: Rusko

Podzim 1916: Rumunsko

Jaro 1919: Itálie

Zima 1916/17: Rusko

4. 5. 1919: Slovensko (tragická smrtelná

Léto 1917: USA

nehoda)

- Dokument 14: Dokument o povýšení plukovníka Štefánika, 21. června 1918

le PRESIDENT DU CONSEIL, MINISTRE DE LA GUERRE
 INFORME M. le lieutenant-Colonel STEFANIK, de l'Armee
 tcheco slovaque, qu'il est nommé Général de brigade au
P.C.C. Paris le 21 Juin 1918
 Le Chef d'Etat major

Zdroj: Bartůšek, J. Štefánik, kniha druhá: vzpomínky a jiné příspěvky. Praha: L. Mazáč, 1938, s. 177.

- Kdo má být podle dokumentu povýšen z hodnosti lieutenant-colonel (podplukovník)?

Povýšení se týká Štefánika.

- Jaká hodnost byla Štefánikovi udělena na základě dokumentu a kdy?

Dle dokumentu datovaného 21 Juin (červen) 1918 byla Štefánikovi udělena hodnost brigádního generála.

- Poznáš, v jakém jazyce je dokument napsán? Kde byl vydán?

Dokument byl napsán ve francouzštině v Paříži.

V. Tragická smrt a její důsledky

Štefánik byl po všech svých válečných misích zcela vyčerpaný, jeho zdraví bylo trvale podlomené. I přesto si generál Štefánik vymínil, že na Slovensko dorazí bombardovacím letounem, který bude sám pilotovat. Nabídku, aby ho do rodné vlasti dopravil z Itálie pohodlný nemocniční vlak se salonním vozem, odmítl. Tříčlenná posádka italského letounu Caproni nabrala kurz Vídeň–Bratislava. Avšak při přistání těsně nad letištěm letoun selhal a narazil prudce do země. Všichni členové posádky (dva piloti a jeden pozorovatel) byli na místě mrtví. Oficiální verze příčiny neštěstí je porucha na letadle, kvůli které se přistávací manévr nezdařil. Touto tragédií skončila kapitola Štefánik, který se už nemohl dále podílet na utváření právě vzniklého Československa.

• Dokument 15: Štefánikův způsob návratu do vlasti

Se rozhodl pro návrat (...) italským bombardovacím letounem. Zvolil ho už v Paříži, podle svých vlastních slov proto, aby se nikde nedotkl půdy nenáviděného Rakousko-Uherska (...). Bryskně odmítl návrh náčelníka čs. vojenské mise v Itálii kpt. J. Šeby, aby odcestoval do vlasti (...) sanitním vlakem s připojeným salonním vozem a dobře vybavenou ošetrovnou.

Zdroj: John, M. Milan Rastislav Štefánik. Život a smrt národního hrdiny. Olomouc: Votobia, 2000, s. 68.

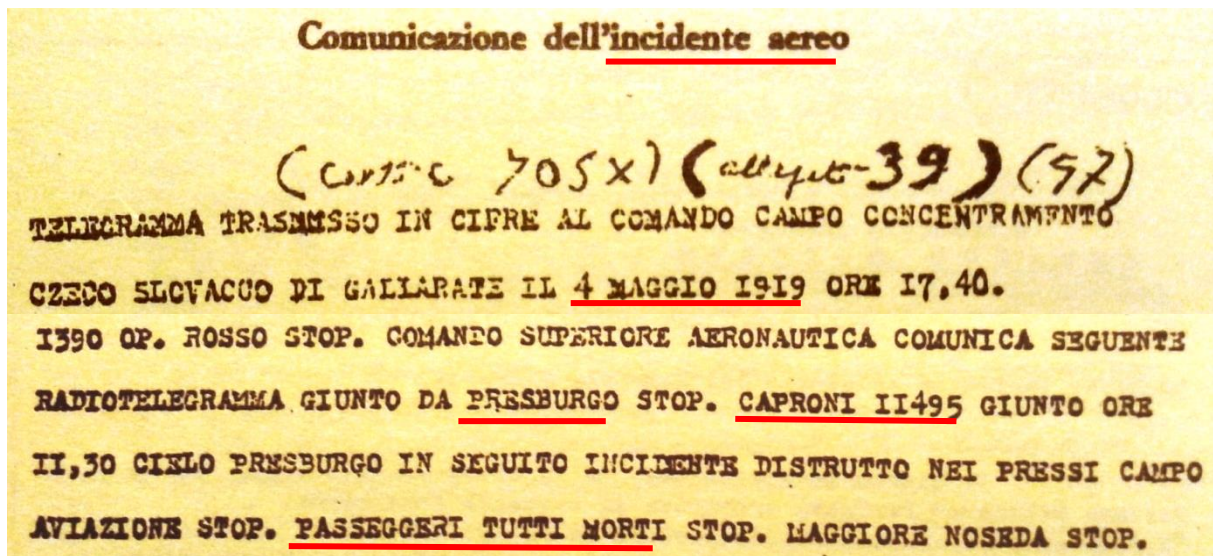
• Jaký způsob dopravy zvolil Štefánik k návratu do vlasti a proč?

Generál Štefánik se rozhodl pro letadlo, aby se při transportu z Itálie do Bratislavy nemusel dotknout rakouské půdy.

• Proč myslíš, že odmítl návrh kpt. J. Šeby? O jakých Štefánikových vlastnostech to vypovídá? Jaký byl?

Hrdý generál odmítl pohodlí salonního kupé, výměnou za manifestační přilet v italském bombardéru. Jako pilot chtěl naplánovat svůj návrat do vlasti heroicky a svým způsobem teatrálně (v letadle, sám pilotoval). Zdá se, že nebylo příliš rozumné, aby sám letadlo řídil (ve stavu vyčerpání a nemoci).

- Dokument 16: Telegram o havárii M. R. Štefánika v italském jazyce pro velitelství čs. legii v Itálii¹⁴

Zdroj: John, M. Milan Rastislav Štefánik. Život a smrt národního hrdiny. Olomouc: Votobia, 2000, s. 134.

- *O jaký typ dokumentu se jedná? V jakém je jazyce?*

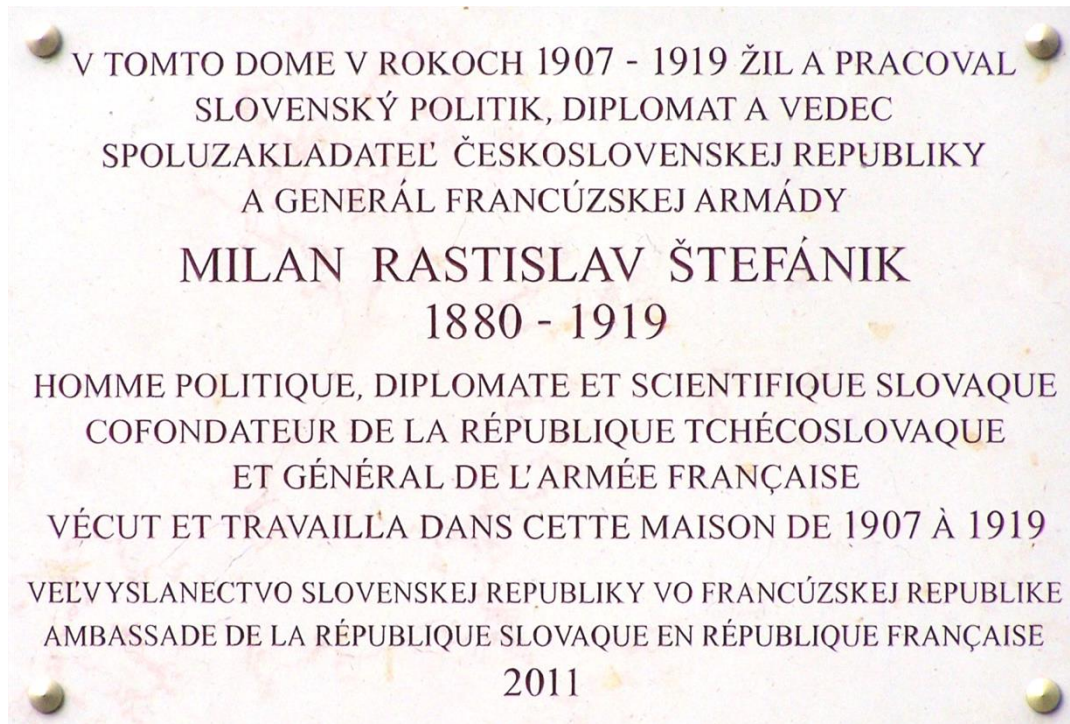
Jde o telegram v italštině.

- *Tvým úkolem je nyní rozšifrovat důležité údaje v telegramu. O čem má zpráva informovat (viz nadpis)? Kdy se tragédie stala a poblíž kterého města? O jaký typ letounu se jednalo? Co se stalo s posádkou? (Jako pomůcku použij italsko-český slovník nebo překladač na www.google.cz či www.slovník.seznam.cz.)*

Došlo k letecké havárii 4. května 1919 poblíž Bratislavy (Presburgo) na letadle Caproni II 495. Všichni z posádky (passaggeri) zahynuli.

¹⁴ Označení „Presburgo“ znamená Bratislava.

- **Dokument 17: Pamětní deska na domě č. p. 6, rue Leclerc, Paříž**

Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Plaque_Milan_Stefanik_rue_Leclerc.JPG. [15. 12. 2014].

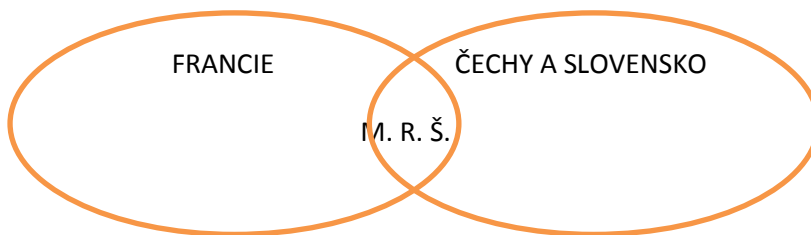
- *Která osobnost žila v Paříži v domě č. p. 6, rue Leclerc? V které době?*

Na uvedené adrese žil M. R. Štefánik v letech 1907–1919.

- *Jak je Štefánik na pamětní desce charakterizován? Cituj z dokumentu:*

politik, diplomat, vědec, spoluzakladatel ČSR a generál.

VI. Shrnutí

- *Jak bys interpretoval diagram? Co znázorňuje zkratka M. R. Š. a proč myslíš, že je uprostřed?*

Diagram zobrazuje dvě množiny (Štefánikovy dvě státní příslušnosti, chcete-li), jejichž průnikem se právě osoba Štefánika, který žil a pracoval pro oba dva „světy“: francouzský i česko-slovenský.

- *Do obou množin správně doplň prvky:*

generál Foch (FR), T. G. Masaryk (CS), observatoř v Paříži (FR), A. Briand (FR), Detvan (CS), ČSNR (CS), mise v Ekvádoru (FR)

- *Štefánika považujeme za Francouze, protože...*

...pro Francii vědecky (astronomická pozorování), diplomaticky (mise v Ekvádoru) i vojensky (letec a meteorolog) pracoval.

- *Byl hrdým Slovákem, oddaným Masarykovým žákem a bojovníkem za československou samostatnost, když...*

...propagoval čs. vzájemnost v časopise *Hlas*, prováděl mobilizaci do čs. armády a když organizoval transport čs. legií do vlasti.

- **Dokument 18: Moderní hrdina podle Claire Boas de Jouvenel¹⁵**

Vedecký génius, diplomatický génius, povznesená a šlachetná mysl, národovectvo¹⁶, oddané službám humanity; je možné [lepší] vyjádření moderného hrdinstva? (...) Umelec způsobem koncepce a vyjadrováním sa. Kolká prostota, spojená s citom pre najdokonalejšiu eleganciu, keď šlo o to, reprezentovať nejakú ideu alebo všeobecné záujmy.

Zdroj: Osuský, Š. – Pavlu, B. *Štefánik, kniha první: spomienky a postrehy*. Praha: L. Mazáč, 1938, s. 50.

¹⁵ Claire Boas de Jouvenel byla vlivná Pařížanka, která Štefánikovi pomáhala ve věci čs. odboje tím, že mu zprostředkovávala schůzky s francouzskou politickou a kulturní reprezentací.

¹⁶ vlastenectví

- *Shrň svými slovy, jak paní de Jouvenel charakterizovala Štefánika coby „moderního hrdinu“ z počátku 20. století.*

Podle autorky se projevoval jako humanista (tj. obránce lidskosti), byl vynikajícím odborníkem (matematikem, hvězdářem), diplomatem s noblesním a uměleckým vystupováním. Zároveň byl skromným člověkem.

- *Jak bys sis představoval ty osobně hrdinu 21. století? Jaké by měl mít vlastnosti a za jaké (novodobé) ideály by měl bojovat? Napiš charakteristiku nebo úvahu.*

Student se musí při psaní zamyslet nad svým žebříčkem hodnot, které pak vtělí do charakteristiky svého hrdiny. Obhajované ideály mohou souviset s lidskými právy, ochranou života (i nenarozeného), životním prostředím, vědou, sociálními problémy, atp.

Milan Rastislav Štefánik (1880–1919)